

Kadunud ristiusk, mis valitses Rooma maailma

Kuidas üks loogiline küsimus lõhestas
impeeriumi, vallutas **barbarite**
kuningriigid ja kustutati ajaloost.

Anomaalia Ravenna laemosaiigis

Alluv, mitte võrdne: Selles mosaiigis ei ole Jeesus Kristus Jumal-Isaga võrdne. Ta on loodud – esimene ja suurim kõigist olenditest, kuid siiski vaid olend.

Kuninglik ketserlus: Ehitatud Theoderich Suure, Itaalia valitseja ja idagootide kuninga poolt. See usuvool ei olnud väike äärmusrühmitus; see oli keisrite ja rahvuste usund.

Konstantinoopolis aastal 400 oleks sellise pildi loomine tähendanud surmaotsust. Kuidas sai sellest peaaegu Rooma impeeriumi ametlik religioon?

Viis sõna, mis süütasid impeeriumi (Aleksandria, 318 pKr)

Eeldus 1:
Jumal-Isa on
igavene ja
sündimata.

Eeldus 2:
Isa sigitas
Poja.

Loogiline
tuletus:
Järelikult pidi
olema hetk,
mil Poeg sai
alguse.

**Oli aeg,
mil Poega
polnud.**

Preester Arius pidas
seda puhasteks
monoteismi
kaitsmiseks
paganluse eest.

Piiskop Alexander
nägi selles Kristuse
jumalikkuse
hävitamist.

Algas sõda.

Suur teoloogiline lõhe

	Nikaia Ortodoksia (Athanasius)	Ariaanlus (Arius)
✠ Kristuse loomus ✠	Loodud pole; samast olemusest Isaga (<i>Homousios</i>).	Isa poolt loodud; allutatud ja eraldiseisev.
Teoloogiline fookus	Müsteerium ja inkarnatsioon. Jumal sai inimeseks, et meid päästa.	Loogika ja range monoteism. Ainult Isa on kõrgeim Jumal.
✠ Keskne argument ✠	✠ Kui Kristus on vaid olend, ei saa tema ristisurm inimkonda lunastada. ✠	✠ Jeesus ise ütles: Isa on minust suurem (Joh 14:28). ✠

Geopoliitiline sekkumine: Nikaia kirikukogu (325 pKr)

Keiser Constantinus Suur
Eesmärk: Impeeriumi poliitiline ühtsus,
mitte teoloogiline täpsus.

318 piiskoppi

Arutelu idapoolsete piiskoppide domineerimisel.
Ariuse ideed kuulatakse ära ja mõistetakse hukka.

Uus relv: **Homoousios**

Tutvustati mittepiibellikku kreeka terminit homoousios (samast olemusest). Arius saadeti eksili ja tema raamatud põletati. Tundus, et ariaanus on surnud. Kuid see oli alles algus.

Võimu pendel (325–380 pKr)

Hõimatus dadiomus os Nikaia nont otm.

Nikaia võim:
Athanasiuse
viis eksiili.

Lääne-Rooma
(Rooma, Gallia)
jäab kindlaks Nikaia
usutunnistusele.

HOMOUSIOS

(Sama olemus / Nikaia)

Ariaanlik võim:
Keisrid Constantius II
ja Valens toetavad
ariaanlikke piiskoppe.

Ida-Rooma
(Konstantinoopol,
Antiookia) kaldub
arianismi.

HOMIOUSIOS

(Sarnane olemus / Ariaanlus)

Nikaia võit ei olnud kohene. Aastakümneid näis, et hoopis arianlusest saab Rooma riigi ametlik ristisk.

Ortodoksia haamer: Thessalonika edikt (380 pKr)

Keiser Theodosius I – Hispaaniast pärit Nikaia kristlane – ei soovinud enam vaielda. Ta kasutas riigivõimu kogu masinavärki.

1. Seadus, mitte teoloogia:
Nikaia usutunnistusest sai Rooma impeeriumi ametlik riigiusk.

2. **Kriminaliseerimine:** Ariaanlus kuulutati ametlikult ketserluseks. Nende kirikud konfiskeeriti ja vaimulikud saadeti maapakku.

3. **Hävitamine:** Erinevalt Constantinusest kasutas Theodosius arianluse purustamiseks süstemaatilist riiklikku vägivalda.

Rooma elanikkonna hulgas suri arianlus kahe põlvkonna jooksul. Kuid impeeriumi piiride taga see alles puhkes õitsele.

Wulfila (Väike hunt)

Eluaastad: u. 311 – 383 pKr

Päritolu: Kapadookia kreeklaste ja gootide järeltulija.

Tiitel: Gootide apostel, piiskop.

Wulfila (Ulfilas) kasvas üles gootide seas, kuid sai hariduse kreeka ja ladina keeles. Aastal 341 pühitses juhtiv ariaanlik piiskop Eusebius ta piiskopiks. Kui Wulfila naasis Doonau põhjakaldale, viis ta endaga kaasa ariaanliku ristiusu.

Ta oli misjonigeenius, kes mõistis, et rahva pöördamiseks on vaja midagi enam kui jutlusi – nad vajasid Jumala Sõna oma emakeeles.

Monumentaalne innovatsioon: Gooti Piibel

A linguistic equation

Kreeka tähestik

+

Ladina tähestik

+

Ruunid

Gooti kiri

ᚠ ᚢ ᚦ ᚨ ᚱ ᚷ ᚹ

- **Esimene germaani piibel:** Wulfila leiutas gootidele kirja ja tõlkis peaaegu kogu Uue Testamendi.
- **Teoloogiline tõlge:** Tõlkevalikud rõhutasid Kristuse allutatust Isale, kinnistades ariaanliku teoloogia gooti kultuuri.
- **Taktikaline tsensuur:** Pärimuse kohaselt jättis ta tõlkimata Kuningate raamatud, kartes, et sealne sõjapidamine õhutab liialt tema rahva niigi sõjakat iseloomu.

Codex Argenteus (Hõbedane raamat) – lillale pärgamendile hõbetindiga kirjutatud 6. sajandi käsikiri on tänaseni üks antiikaja ilusamaid säilinud teoseid.

Barbarite kuningriigid: Demograafiline ootuspomm

The Unearthed M

and Faded Vellum

Thoriancuo's ho

heafner tilone ntum

Vähemusvõim (Ariaanid):
Läänegoodid (Hispaania),
Idagoodid (Itaalia), Vandaalid
(Põhja-Aafrika), Burgundid
(Gallia), Langobardid.
Hoidsid enda käes poliitilist
ja sõjalist võimu.

**Enamusrahvastik
(Nikaia ortodoksid):**

Vallutatud roomlased, keda
oli kordades rohkem ja kes
pidasid oma valitsejaid
ketseriteks.

Huies otfeita ein
At quant birreto in
Colifornia ogpis voime

portibis in teran
gorocarie tverofriol
s govern paum navitd

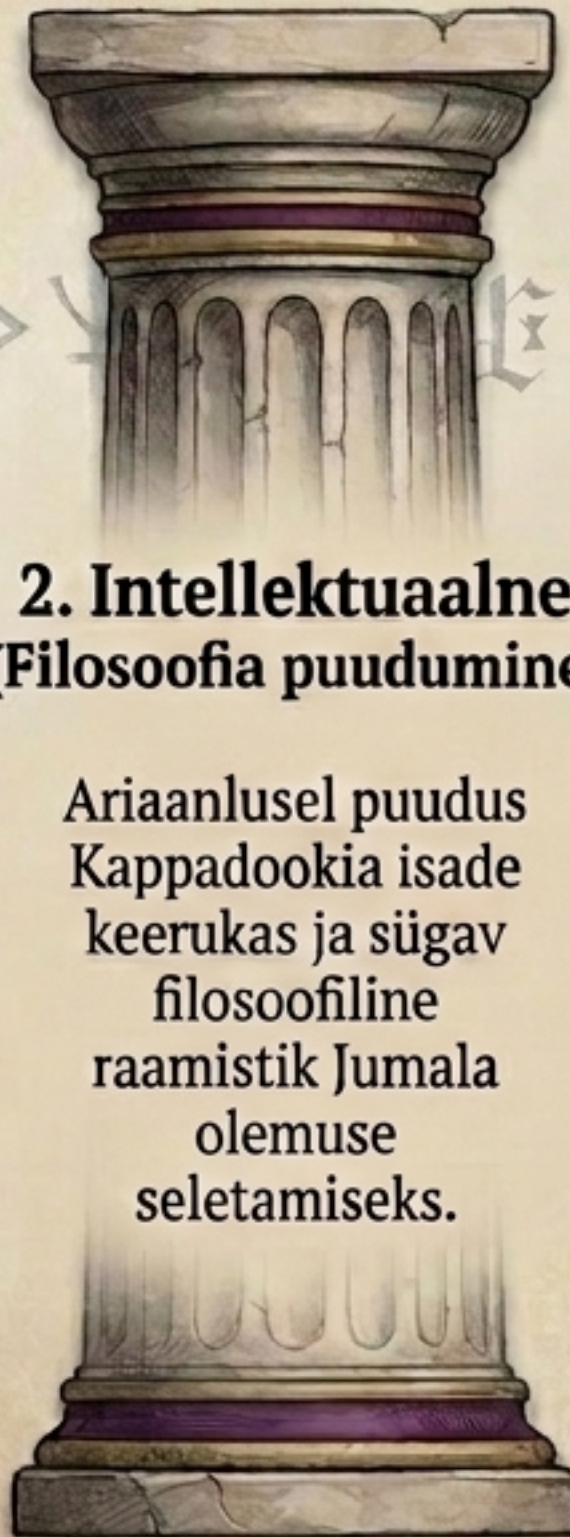
Gooti kuningad proovisid rakendada usulist sallivust, lubades roomlastel praktiseerida Nikaia usku. Kuid usuline lõhe oli pidev murrangujoon, mis ootas pragunemist.

SÜNTEES: Miks ariaanlus lõpuks langes?

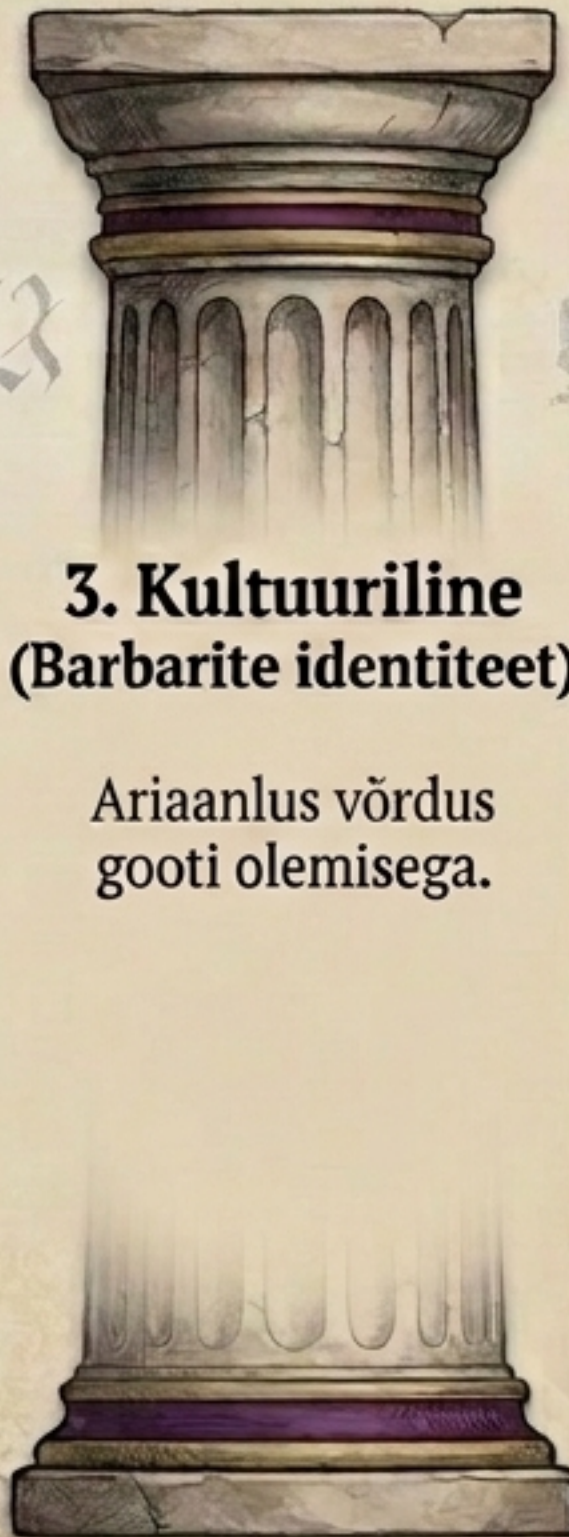
1. Poliitiline (Vähemusvõim)

Goodid sõltusid Rooma infrastruktuurist, kuid valitsesid tohutut Nikaia elanikkonda.

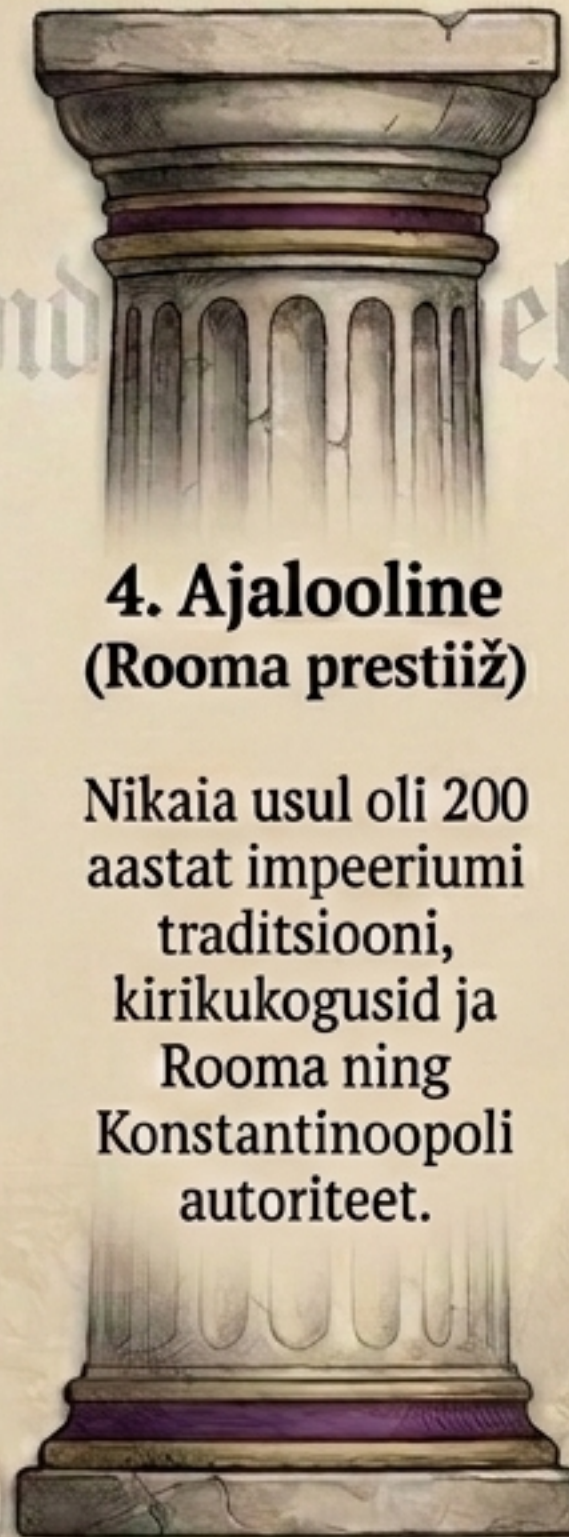
2. Intellektuaalne (Filosoofia puudumine)

Ariaanlusel puudus Kappadookia isade keerukas ja sügav filosoofiline raamistik Jumala olemuse seletamiseks.

3. Kultuuriline (Barbarite identiteet)

Ariaanlus võrdus gooti olemisega.

4. Ajalooline (Rooma prestiiž)

Nikaia usul oli 200 aastat impeeriumi traditsiooni, kirikukogusid ja Rooma ning Konstantinoopoli autoriteet.

5. Strateegiline (Etniline suletus)

Ariaanlikud kirikud ei teinud misjonitööd oma Rooma alamate seas. Iga sõjas langenud või segapere loonud goot vähendas ariaanide baasi.

Kustutamine (526–700 pKr)

526 pKr (Itaalia kaos):
Pärast Theoderichi surma laguneb
idagootide kuningriik, hiljem
hävitab selle Justinianus I.

589 pKr (Toledo, Hispaania):
Läänegootide kuningas Reccared
pöörduv Nikaia usku. Ariaanlikud
kirikud antakse üle Nikaia
piiskoppidele.

6. sajandi lõpp (Põhja-Aafrika):
Bütsants vallutab vandaalide
kuningriigi; ariaanlik kirik
surutakse vägivaldselt maha.

7. sajandi lõpp (Itaalia):
Langobardid pöörduvad
samuti Nikaia usku.

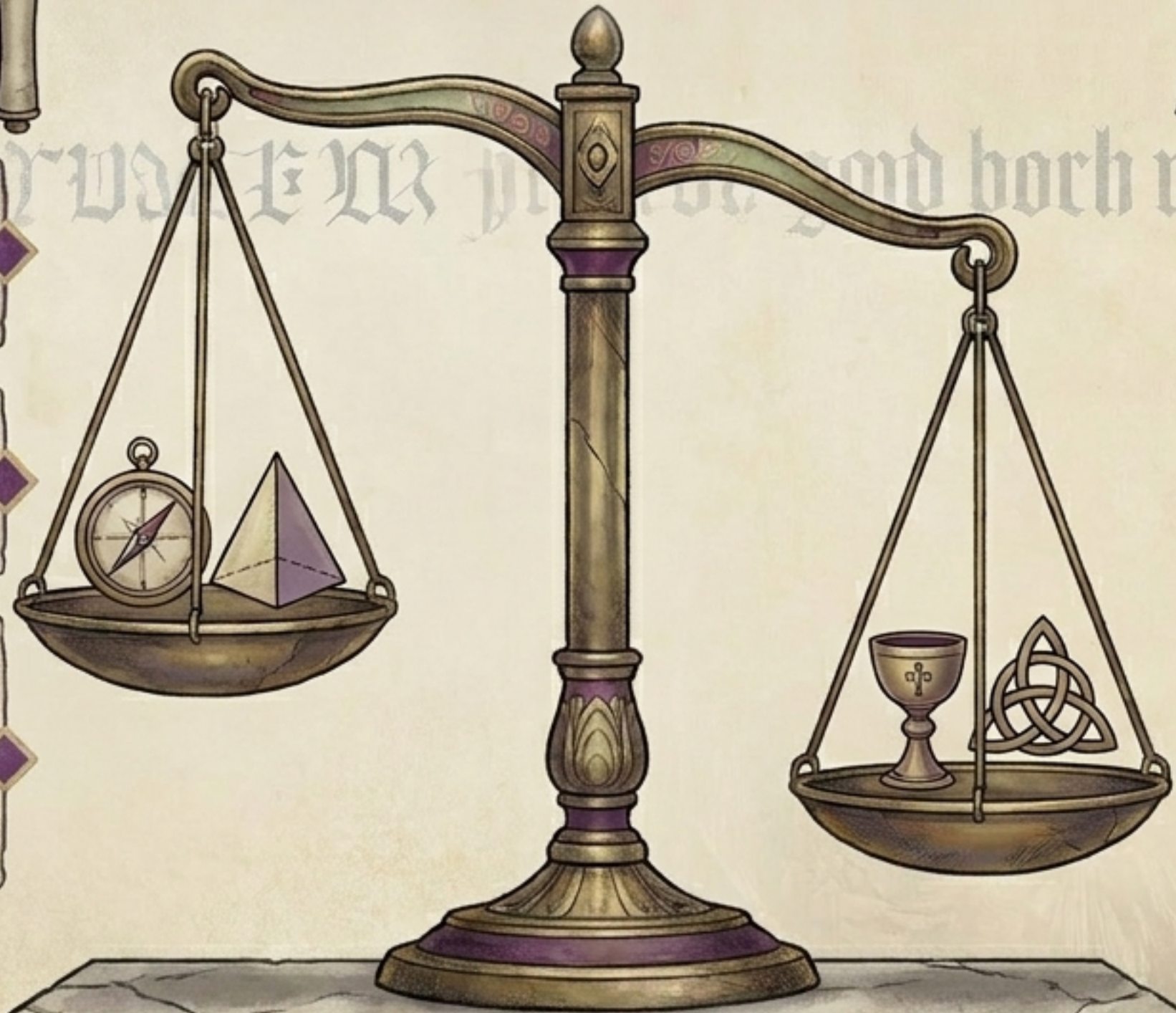
Aasta 700 pKr: Ariaanus on välja surnud.
Mitte teoloogia, vaid assimilatsiooni,
poliitika ja sõjavägede läbi.

Püsiv paradoks: Loogika vs Müsteerium

Loogika vs Müsteerium

Ariuse tee: Loogika ja Lihtsus

- Uskus, et täpne keel ja loogika eemaldavad segaduse.
- Jumal on üks. Kristus on ülevoolavalt austatud olend.
- **Oht:** Kristus muutub vähemaks kui Jumal ja tema lunastus ohverdatakse arusaadavuse altarile.

Athanasiususe tee: Müsteerium ja Paradoks

- Uskus, et pääste nõuab lõpmatut Jumalat astumas inimsusse.
- Jumal on Kolmainsus: Kolm isikut, üks olemus.
- **Oht:** Nõuab keelelisi keerukusi (Kolm isikut, üks olemus), mis nimetavad müsteeriumi, kuid ei lahenda seda.

Pärandus: Heresia, mis ehitas Kiriku

Ilma ariaanluse väljakutseta ei oleks kunagi sündinud Nikaia usutunnistust ega arendatud välja Kolmainsuse doktriini. Kuigi ariaanid tembeldati ketseriteks, sundisid just nemad ortodoksset kirikut süüvima omaenda tekstidesse, lihvima oma argumente ja leidma sõnu väljendamatu müsteeriumi jaoks.

Ariaanlikud kristlased on kadunud ja nende usutunnistused usutunnistused hüljatud. Kuid iga kord, kui kristlane püüab mõista, Jumal saab olla inimene ja Kolmainsus saab olla Üks, olla Üks, elavad Ariuse esitatud küsimused edasi.